

Documentació de medalles (VII): les medalles republicanes de la firma Martini Rossi a Catalunya

MIQUEL DE CRUSAFONT*

Quan preparàvem el nostre llibre sobre les medalles catalanes commemoratives,¹ vàrem optar per prescindir d'aquelles peces que ens presentessin dubtes pel que fa al seu lloc de fabricació i ús. Una d'aquestes situacions es donà amb el grup d'unes petites medalles de tema republicà que apareixen amb relativa freqüència a Catalunya. Nosaltres les vàrem obviar perquè, malgrat el conegut arrelament de la casa emissora a Catalunya, no teníem clar on havien estat fabricades i, a més, només teníem informacions verbals de quin n'havia estat l'ús.

La troballa d'una targeta propagandística que hi fa referència ens ha donat noves informacions que ens confirmen l'ús i distribució d'aquestes medalles a Catalunya i, com veurem, també la seva fabricació. Agraïm a l'amic Josep Valcells que ens hagi facilitat l'accés a aquesta informació.

* Doctor en Història. President de la SCEN.

1. M. CRUSAFONT, *Medalles commemoratives dels Països Catalans i de la Corona Catalano-Aragonesa* (s. XV-XX). Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), Barcelona, 2006.

La targeta, que és feta de cartolina i amida 12 x 8 cm, només està impresa en una de les cares, que reproduïm aquí. Presideix el camp una fotografia de l'anvers ampliat de la medalla de commemoració de la Segona República Espanyola i, al seu costat, hi ha el text principal que diu: *En los tapones de los botellines Martini & Rossi (vermuth, aperitivo, cocktail, vermuth seco) se encuentran con abundancia estas medallas, además de profusión de monedas de oro i plata. A sota i entre parèntesi hi diu: Modelo y sistema patentados. A sota de la reproducció de la medalla, hi ha un altre text acompanyat d'una breu ornamentació Art Decó: Las hay de oro de ley y de plata. Tot plegat queda emmarcat amb una línia i, entre aquesta i la vora, hi ha, a la part de baix, les dades de l'impressor en lletra petita: Imp. Núñez y Cia – S. Ramón 6 – Barcelona.*

El fet que la targeta fos impresa a Barcelona ja era un pas cap a la “catalanització” de les peces, però recentment hem pogut observar en una peça d'argent molt ben conservada, que porta un punxó d'argenter amb un escut ovalat i coronat de Barcelona voltat d'una làurea, un tipus ben conegut dels argenteros barcelonins i emprat des del s. XIX.²

Com hem dit, l'arrelament de la firma a Catalunya és ben conegut. Iniciada al poblet de Pessione, a prop de Torí, a principis del s. XIX, des del 1879 era ja propietat d'Alessandro Martini i Luigi Rossi, que li donaren el nom de Martini & Rossi. Actualment, a Pessione hi ha un important museu enològic en el casal on havia començat aquesta aventura empresarial. Vers el 1893, la casa va adquirir un edifici al Poblenou on embotellava el producte fet a Itàlia i tramès a granel. L'èxit fou prou gran i, el 1897, la regent Maria Cristina els atorgava el títol de proveïdors de la Casa Reial. L'any 1901 varen obrir un bar al carrer Escudillers, el Petit Torino, i vist el seu resultat positiu es van llançar immediatament a un projecte de molta més volada: el cafè Torino que es va obrir el 1902 al Passeig de Gràcia, cantonada amb la Gran Via, un magnífic local modernista en el qual varen intervenir Gaudí i Puig i Cadafalch i que fou premiat per l'Ajuntament de Barcelona. Es tractava d'un local *glamurós* al qual hi acudia l'alta societat barcelonina. Almenys des del 1927, ja funcionava una fàbrica a Mollet, que en aquesta data va ésser visitada pel rei. També se n'acabà obrint una altra a Madrid, que va tancar el 1969. A la postguerra, obriren les famoses Terrasses Martini a Barcelona i a moltes altres ciutats del món, dins d'aquesta línia selecta i de reclam per a la burgesia.

Justament l'emissió d'aquestes medalles sembla voler indicar un gir en l'orientació del negoci quan, proclamada la 2a República, la casa es sumà a la celebració amb medalles commemoratives que, a més, tenen un vessant més popular. Efectivament, i tal com ja ens havien dit i ara ho ha confirmat la targeta,

2. A. FERNANDEZ-R. MUNOA-J. RABASCO. *Marcas de la plata española y virreinal*. Madrid, 1992. Vegeu les catorze marques de les pàgines 191 i 192.

les medalles premiaven sobretot els cambrers, ja que aquestes peces no eren pas a les ampolles grans de consum més domèstic, sinó a les ampolletes d'ús individual consumides per un públic més popular que, senzillament, anava al bar a "fer el vermut". D'aquesta manera, afavorien que el cambrer, si li demanaven "un vermut", tingués interès que aquest fos Martini.

De medalles n'hi ha, efectivament, d'or i d'argent, com veurem, però també n'hi ha d'altres d'aram daurat, amb les efigies dels presidents de la Primera República i altres tipus especials. Vegem la descripció de les peces:

1). Medalla d'or.

a/ CONMEMORACIÓN DE - LA REPÚBLICA ESPAÑOLA.

Figura femenina que personifica la República portant una bandera.

Als seus costats, 14-4-31.

r/ Sense llegenda marginal. En el camp, OBSEQUIO/

MARTINI/&ROSSI. Orles i dos punxons, un amb 70/M i l'altre que no es pot identificar.

Pes: 1,03 g

Diàmetre: 15 mm

Inèdita

2). Medalla d'argent.

Semblant a l'anterior, però al revers només hi ha un punxó amb les armes de Barcelona coronades i dins d'una làurea, el pes és de 2 g i el diàmetre de 17 mm. Inèdita.

x2

- 3). Medalla d'argent de doble anvers.
Semblant a l'anterior, però es combinen dos anversos i la peça té més gruix a la part central i pesa 3,08 g. Inèdita.

x2

- 4). Insígnia d'argent.
Té el tipus de l'anvers de la peça de plata i, al darrere, el botó per posar-la a la solapa.
Porta la llegenda marginal .OBSEQUIO.MARTINI&ROSSI., amb la segona part de la llegenda, exterior. Pes: 3,45 g. Diàmetre: 17 mm. Inèdita.

x2

- 5). Medalla d'aram daurat.
a/ PI Y MARGALL-1824-1901. La seva efígie mirant a la dreta.
r/ Com les medalles 1 i 2, però al marge hi diu METAL SIMILOR.
pes: 2,55 g Ø = 17 mm Inèdita

- 6). Medalla d'aram daurat.
a/ N. SALMERÓN-1838-1908. La seva efígie mirant a la dreta.
r/ Igual que l'anterior.
pes: 2,45 g Ø = 17 mm Inèdita

- 7). Medalla d'aram daurat.
a/ E. CASTELLAR-1832-1899. La seva efígie mirant a l'esquerra.
r/ Igual que l'anterior.
pes: 2,5 g Ø = 17 mm Inèdita

Com veiem, hi ha dos grups de medalles, tots dos de tema republicà, però en el primer grup es fa referència a la 2a República (núms. 1 a 4) i en el segon a la 1a República (núms. 5 a 7). En cap d'elles hi ha la signatura de l'artista ni la de fabricant, però el tema de la personificació republicana amb la bandera onejant dels tipus 1 a 4 té un to clarament modernista que s'apropa a la manera de fer d'Eusebi Arnau o Antoni Parera.

El primer grup és dedicat, com hem dit, a la commemoració de la 2a República, proclamada el 14 d'abril del 1931. Per tant, ha d'ésser com a mínim del 1932, en commemoració el primer aniversari. Les medalles d'or i d'argent 1 i 2 es corresponen exactament amb allò que es diu en la targeta i que hem descrit abans. Junament amb les monedes que s'hi diu que també hi podien aparèixer, constitueixen el premi-estímul per als cambrers. El punxó de 70 M de la d'or segurament vol

dir que la llei és de 700 mil·lèsimes. La d'or és molt més rara que la d'argent (n'hem vist 2 o 3 exemplars) i és més prima i petita. La d'argent és força més abundant (15/20 exemplars vistos). Les peces 3 i 4 són d'extrema raresa (exemplars únics per a nosaltres). La 4 és clarament una insígnia masculina de solapa per a posar al trau de l'americana i que, certament, no cabria en les ampolles i es devia donar com a obsequi en altres circumstàncies. La 3 podria ésser una insígnia femenina, que solia acompanyar-se d'una agulla imperdible per fixar a la roba, però no s'entén per què té les mateixes imatges a cada cara, que elimina l'al·lusió a la casa editora, ni el seu gruix superior, que suposava una despesa extra en plata. Tampoc no es pot descartar que sigui un error d'encunyació, però llavors no s'entén la seva forma bombada, que no es podia fer amb els encunys habituals.

El segon grup és dedicat a diferents presidents de la 1a República. Aquesta fou proclamada l'11 de febrer del 1873 arran de l'abdicació d'Amadeu de Savoia, va durar fins al 3 de gener del 1874 i va tenir quatre presidents: Figueras, Pi i Margall, Salmeron i Castelar. Fins ara no hem vist cap medalla dedicada a Figueras, però no es pot descartar que existeixi. Efectivament, les rareses de les tres peces descrites són molt desiguals. Se'n veuen més de Salmeron que de Castelar, i les de Pi i Margall són molt més rares. Per tant, és possible que es distribuïssin amb l'objectiu que la gent assagés de fer-se amb la col·lecció i, en aquest cas, és ben fàcil de crear una raresa que obligui a anar comprant fins a trobar la quarta i gairebé impossible peça. Si no existeix la quarta, no sabem explicar-ne l'absència. Aquest segon grup no podia tenir la mateixa finalitat que el premi als cambrers del grup primer i potser es féu per la simpatia que la gent republicana sentia per líders republicans federalistes de la 1a República i, per damunt de tots, per Pi i Margall, que en fou l'ideòleg i llargament el líder.

En qualsevol cas, aquestes petites medalles catalanes mostren l'entusiasme que la República havia suscitat en el poble català i com la casa Martini & Rossi assajava segurament de recolzar-s'hi per a ésser vista amb un toc més popular, menys elitista.